

ДЕЧЈИ ДОМ КРАЉИЦЕ МАРИЈЕ

QUEEN MARIJA'S CHILDREN'S HOME

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

·PUČKA·ŠKOLA·U·ZEMUNU (JOŠIPOVO)·

·PROČELJE·

Изглед главне фасаде
Main façade design

ДЕЧЈИ ДОМ КРАЉИЦЕ МАРИЈЕ

Цара Душана бр. 57, Земун

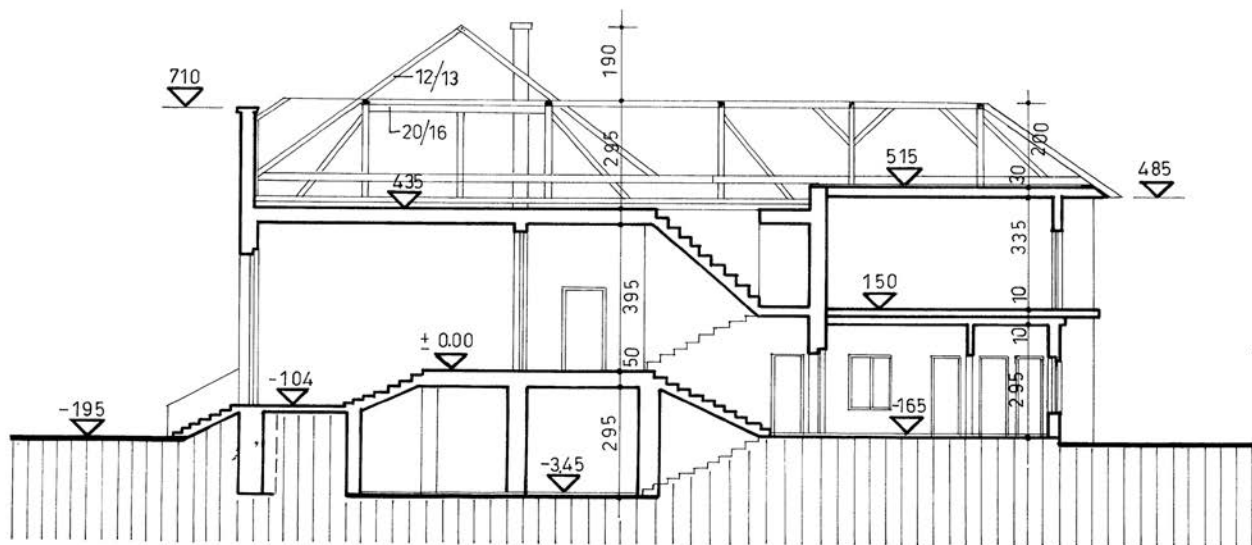
Културно добро

Фотографија 1919.
Photo 1919

По завршетку Првог светског рата и уједињењу у заједничку јужнословенску државу Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, било је неопходно збринуту децу која су већином због ратних страдања остала без родитеља. Земунски градоначелник др Светислав Поповић (1882–1961) покренуо је иницијативу за оснивање Друштва за заштиту деце. Друштво је основано 19. маја 1919. године

са задатком да пружа помоћ породицама које су преузеле децу на старање и издржавање. Месец дана касније, 19. јуна, изабран је Одбор друштва, а 19. септембра одлучено је да управитељица и благајница Дома буде Ирина Грабовачки, а секретарица Калиопа Мирковић, које ће на тим дужностима остати до почетка Другог светског рата, и својим вредним и самопрегорним радом обележити рад Друштва.

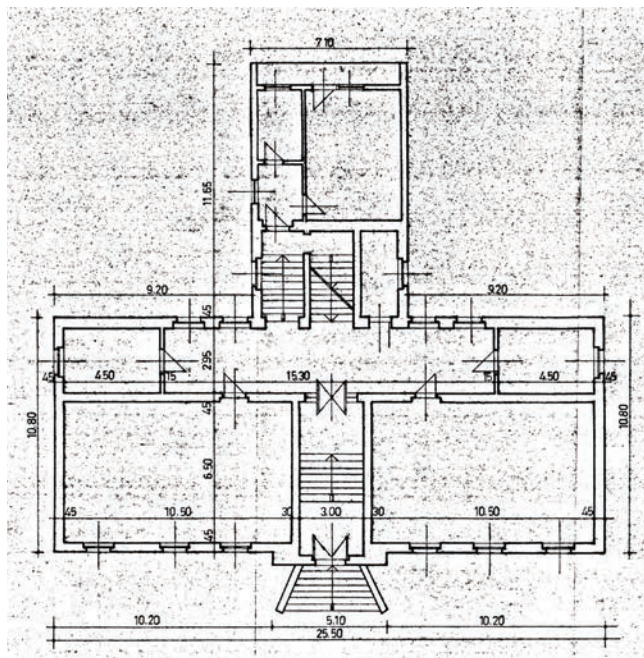

Попречни пресек
Cross section

Општинска управа је 1919. поклонила Друштву школску зграду са баштом у Улици цара Душана, тада бр. 43. Зграда је коришћена за смештај сирочића из Земунa и околине, а потом из целог Срема.

Средства за збрињавање и васпитавање сирочади пристизала су од Министарства социјалне политике и народног здравља, Земунске општине, сремских општина, прилога краља и краљице, верских, образовних и друштвених установа – Српског учитељског збора, Организације учитељица, основних школа, гимназије, Хришћанске заједнице, Српске земљорадничке задруге, друштва „Добра воља“, Просветног и добровољног позоришног друштва, хорских певачких друштава „Томислав“ и „Родољуб“, Музичког друштва, Српске ратарске певачке задруге, Српске занатске певачке задруге, Друштва Св. Цецилије, Црвеног крста, београдске Уније за заштиту деце, Немачког мушког певачког друштва, Јеврејског женског друштва; индустријских и трговачких предузећа – Српске народне штедионице, Удружења трговаца и индустријалаца,

Удружења зидарских и тесарских мајстора, „Икаруса“, Народне банке, Удружења занатлија, творнице ципела „Бата“, фабрике чоколаде „Пешмажу и комп.“, официра Команде ваздухопловства и Штаба морнарице, Енглеског друштва за помоћ европске деце, Енглеског друштва за помагање сиротиње, патријарха Димитрија и Варнаве приликом посета Дому, глумца Милана Стојановића, заједно с другим члановима Народног позоришта; појединих општина – Чаковци, Петроварадин, Бољевци, Рума, Чалма, Илок, Купиново, Добринци, Јарак, Деч, Ашања, Градског поглаварства уреда из Вуковара. Прилоге су давали грађани поводом Ускрса, Божића, славе, рођендана, парастоса, помена итд. Дугачак је списак угледних грађана који су помагали рад Дома и водили рачуна о збрињавању и образовању деце без родитељског старања. Друштво је на дан венчања краља Александра и краљице Марије, 8. јуна 1922, од средстава прикупљених до тада, основало Фонд краљице Марије. Краљица Марија се примила покровитељства над Домом 5. новембра 1923, када је дом с њеним допуштењем

Основа

Base

назван Дом сирочади краљице Марије. Председница Друштва др Видосава Поповић (1884–1965), од својих средстава купила је бисту краљице Марије и поставила је 1932. године испред Дома. У извештају се наводи да је аутор бисте био вајар Рудолф Валдец (1872–1929). С обзиром на то да је он преминуо 1929, вероватно је купљена биста коју је вајар израдио после венчања краљевског пара 1922. године. Могли бисмо закључити да је биста била рађена за други простор, па се стицајем околности нашла као откуп и поклон испред Дома.

Дечји дом краљице Марије је грађен непосредно пре Првог светског рата за Пучку школу, према пројекту грађевинара Фрање Катинчића. Довршен је 1919, као партерни објекат самостално постављен на парцели, са основом у облику слова „Г“. Архитектонски је обликован у духу постсецесије, с елементима неокласицизма и савремених архитектонско-функционалистичких тенденција, наглашених вертикала у зидној профилацији, великих трокрилних прозора, широких

маса с централним улазом и екстерним степеништем.

Објекат поседује архитектонско-стилске и културно-историјске вредности као део историјског грађевинског фонда Земуна из времена привредног, друштвеног и културно-просветног успона и као сведочанство бриге грађанског друштва и Двора о незбринутој деци. За време Другог светског рата, током квислиншке управе НДХ, у налету брисања јавних обележја у вези с Краљевином Југославијом, из предбаште је уклоњена биста краљице Марије рад југословенског и словеначког академског вајара Рудолфа Валдеца. Завод за заштиту споменика културе града Београда је поводом стогодишњице оснивања Дома, током 2019. године, обновио бисту и меморију на значајну делатност која се одвијала и под покровитељством краљевске породице Карађорђевић.

Изливање бисте краљице Марије је извео академски вајар Милош Комад (Београд, 1976) који се у досадашњем раду бавио студијама краљичиног портрета. Биста је израђена од вештачког камена у пропорцијском складу с постојећим, затеченим постаментом који се налази у дворишту овог споменика културе. Својим уметничким изразом, вајар М. Комад је успешно представио лик краљице Марије. Веристички, лазурно, меким формама у тешком, тврдом материјалу ливеног бетона, створио је поетичан женски лик у маниру поетског реализма и приближио краљицу Марију деци и широј публици као достојанствену жену, с богато декорисаном одећом и круном. Лик плени добротом, милосрдношћу и племенитошћу. Аутор је значајну историјску личност својом уметничком интерпретацијом приближио данашњим генерацијама које долазе у Центар за таленте и Друштво пријатеља деце, као топлу и нежну женску особу, мајку, универзално вреднујући делатност милосрђа и добротина, посебно према деци.

Биста краљице Марије доприноси у ликовном, естетском, културно-историјском смислу сведочењу о значајном историјском периоду развоја Краљевине СХС, потом Југославије и нарочито социјалној делатности владарске породице Карађорђевић. Споменик је откривен публици 5. новембра 2019, на дан ослобођења града Земуна у Првом светском рату 1918. године, који се обележава и као Дан Општине. У име тог важног датума,

Keј ослобођења носио је у периоду између два светска рата назив Keј 5. новембра.

Дечји дом краљице Марије има статус споменика културе (Одлука о утврђивању, Службени гласник Републике Србије, бр. 55/07). Зграда је рестаурирана и санирана према условима и под надзором Завода за заштиту споменика културе града Београда 2016. године и данас служи деци.

Литература:

Аћимовић, Љ. (2019), Друштво за заштиту деце у Земуну, Сто година друштвене бриге о деци у Земуну, Земун: Пријатељи деце Земун, октобар: 21, 22.

Дабижић, А. (2019), Обнова бисте краљице Марије Карађорђевић у Дечијем дому у Земуну, Гласник ДКС 43 (Београд): 127–130.

Извори:

Годишњи извештај Заштите деце за годину 1932, 1933, 1936. и 1939, Завичајни музеј Земун.

Досије СК Дечији дом краљице Марије – Дом за сремску сирочад, документација ЗЗСКГБ.

QUEEN MARIJA'S CHILDREN'S HOME

57 CARA DUŠANA STREET, ZEMUN

Cultural property

With the end of World War I and the emergence of the South-Slavonic Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes as a result of unification, the necessity arose for taking care of the orphaned children, the majority of whom had lost their parents to the war. The Mayor of Zemun, Dr Svetislav Popović (1882–1961), launched an initiative to establish the Society for the Protection of Children. The Society was founded on 19th May 1919 with the aim of providing assistance to the families

who took the children into their care and keeping. One month later, on 19th June, the Society's Board was founded, appointing Irina Grabovački as the manager and treasurer of the orphanage, and Kaliopa Mirković as its secretary, on 19th September. They kept their positions until the start of World War II, leaving a lasting legacy for the Society through their hard work and dedication.

In 1919, the municipal authorities made a school building

Картуш са годином изградње
Cartouche with the year of the building

and garden, located in Cara Dušana Street, at what used to be number 43, available to the Society. The building was used to house orphaned children from Zemun and the surrounding area, and subsequently from the entire Srem.

The funds needed to care for and educate the orphans were provided by the Ministry of Social Policy and Public Health, the Zemun Municipality, and various municipalities in Srem; they also came in the form of donations from the King and Queen, as well as from religious, educational, and social institutions, e.g. The Serbia Teachers' Society, The Schoolmistresses' Organization, elementary schools, the grammar school, The Christian Community, The Serbia Farmers' Cooperative, The Good Will Society, The Educational and Volunteer Theatre Society, The Tomislav Choral and

Singing Society, The Patriot Choral and Singing Society, The Music Society, The Serbia Farmers' Singing Cooperative, The Serbia Craftsmen's Singing Cooperative, The Saint Cecilia Society, the Red Cross, The Belgrade Union for the Protection of Children, The German Men's Singing Society, The Jewish Women's Society, industrial and trading enterprises – The Serbian People's Savings Bank, The Association of Tradesmen and Industrialists, The Association of Master Masons and Carpenters, Ikarus, The National Bank, The Association of Craftsmen, the Bata Footwear Factory, the Pechmajoue & Co chocolate factory, officers at the Airborne Command and the Navy Headquarters, The English Society for Aiding European Children, The English Society for Aiding the Poor, patriarchs Dimitrije and Varnava during their visits to the Home, actor

Биста краљице Марије, аутор Милош Комад, 2019.
Queen Marija's bust, author Miloš Komad, 2019

Milan Stojanović and other members of the National Theatre ensemble, a number of municipalities – Čakovci, Petrovaradin, Boljevci, Ruma, Čalma, Ilok, Kupinovo, Dobrinči, Jarak, Deč, Ašanja – and the Vukovar Town Administration. Citizens made donations at Easter and Christmas, on family patron saint's days, birthdays, on the occasion of memorial services or remembrance days, etc. The list of respectable citizens who helped and supported the Home and took children without parents into care is quite long. On the day of King Alexander and Queen Marija's wedding, 8th June 1922, the Society used the money collected until then to establish the Queen Marija Fund. Queen Marija became the patron of the Home on 5th November 1923, when it was named Queen Marija's Children's Home with her approval. The President of the Society, Dr Vidosava Popović (1884–1965), used her personal funds to buy a bust of Queen Marija, and placed it in front of the orphanage building in 1932. The report specifies that the bust was authored by the Yugoslavian and Slovenian academy-trained sculptor Rudolf Valdec (1872–1929). As Valdec passed away in 1929, the sculpture must have been the one the sculptor made after the wedding of the royal couple in 1922. It was probably intended for a different space, and was bought, gifted, and set in front of the Home by pure chance.

This cultural monument was erected just before the start of the World War I for the People's School, based on the design by the civil engineer Franjo Katinčić. It was completed in 1919 as a single-story standalone building,

shaped like the letter T. Architecturally, it was made in the post-Art-Nouveau style, featuring elements of Neoclassicism and exhibiting modern architectural and functionalist tendencies, with pronounced vertical lines in its wall moulding, large three-wing windows, and voluminous masses with a central entrance and an external stairway.

As one of Zemun's historical buildings, erected in a time of economic, sociocultural, and educational upturn, as well as a testimony to the care the urbanites and the Court provided to orphaned children, the building is of great architectural and cultural value. Valdec's bust of Queen Marija from the front garden was removed during World War II, under the Quisling administration of the Independent State of Croatia, as part of a broad sweep of actions aimed at erasing public memorials related to the Kingdom of Yugoslavia. On the occasion of the 100th anniversary of the Home in 2019, the Cultural Heritage Preservation Institute of the City of Belgrade revived both the bust and the memory of the important activities taking place under the patronage of the Karađorđević Royal Family.

The new bust of Queen Marija was cast by the academy-trained sculptor Miloš Komad (Belgrade, 1976), who has been concerned with studies of the Queen's portrait. The bust was made from artificial stone in proportion to the extant pedestal, still standing in the yard of this cultural monument. Sculptor Komad used his painting technique to successfully portray Queen Marija. Rendered veristically and in azure tones, using soft forms made from a heavy and hard material that is cast concrete, a poetic female face was portrayed by Komad in the style of poetic Realism. As a result, Queen Marija was brought closer to the children and the wider audience as a dignified woman wearing ornate clothing and a crown. Her features are resplendent with the goodness of character, mercy, and nobility. The author has thus articulated a view of a significant historical figure, bringing her closer to the modern-day generations visiting the Talent Centre and the Children's Friends Society and representing her as a warm and gentle female figure, a mother, lending universal value to acts of mercy and charity, especially those directed at children.

Visually, aesthetically, and culturally, the bust of Queen Marija contributes a great deal to the record of an important historical period in the development of the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes – later to become the Kingdom of

Yugoslavia – and the unique involvement in social issues of the Karađorđević ruling family. The monument was opened on 5th November 2019, on the Municipality Day, marking the liberation of Zemun in 1918, at the end of World War I. To honour this important date, the present-day Kej Oslobođenja Street bore the name 5th November Street between two world wars.

Queen Marija's Children's Home was granted the status of cultural monument with the Decision on the Classification published in the Official Gazette of the Republic of Serbia No. 55/07. The building has been reconstructed and repaired in 2016, under the terms and supervision of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade and is currently used for the benefit of children.

References:

Aćimović, Lj. (2019), Društvo za zaštitu dece u Zemunu, *Sto godina društvene brige o deci u Zemunu*, Zemun: Prijatelji dece Zemuna, October: pp. 21, 22.
Dabižić, A. (2019), Obnova biste kraljice Marije Karađorđević u Dečijem domu u Zemunu, *Glasnik DKS 43* (Beograd): pp. 127–130.

Sources:

Children Protection Annual Reports for the years 1932, 1933, 1936 and 1939, the Local History Museum of Zemun
File of the cultural monument Queen Marija's Children's Home – Orphanage for the Children of Srem, Archives of the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА ТАЛЕНТЕ
ИЗ ПРИРОДНИХ И ТЕХНИЧКИХ НАУКА
БЕОГРАД 1 - ЗЕМУН Цара Душана 57

